Чи є в жіноцтва гостріше почуття, ніж цікавість? О, спізнати, збагнути, діткнутися того, що ввижалося в мріях! На що б не пішла вона для цього? Жінка, у которої прокинулась палка, нестримна цікавість, ладна зважитись на які хочете шаленства та безумні вчинки, вона не боїться жодної небезпеки, нічого в світі. Мова мовиться про справжніх, сказати, жінок, обдарованих тим потрійним розумом, що сторонньому глядачеві видається холодним та розважливим, а таїть у собі, по-перше, ненастанний, невтомний жіночий неспокій; по-друге, хитрощі під маскою наївності та простоти, хитрощі святенниці, софістичні та хисткі; по-третє, чарівну пустотливість, витончене лукавство, милу зрадливість, — словом, усі ті принади тонкого кокетства та прихованої розпусти, що доводять до самогубства надто довірливих коханців і велику втіху дають іншим.

Та, чию пригоду маю вам розказати, була собі провінціа-лочка, все ще по-міщанському цнотлива та скромна. Життя її, спокійне на перший погляд, оберталося в межах родини — між чоловіком, завжди заглибленим у свої справи, та двома дітьми, яких вона виховувала сумлінно і дбайливо. Проте серце її тремтіло від невситимої цікавості, від жадоби спізнати невідоме. День і ніч вона марила про Париж і з захватом читала великосвітські газети. Описи бенкетів, дамських убрань, розваг та видовищ викликали в ній палкі, нестримні бажання; та особливо тривожив і надив її відділ чуток, де лише злегка піднімалася запона над таємницями і де в майстерно-неясних фразах вчувались їй натяки на якісь грішні і безумні насолоди.

Із свого тихого закутка бачила вона Париж в якомусь апофеозі незнаних розкошів та витонченої, принадної розпусти. І довгими ночами, лежачи поруч свого чоловіка, що спав горілиць, з пов'язаною фуляром головою, й рівномірно хропів, вона мріяла про тих славетних осіб, чиї імена сяяли на перших сторінках газети, як великі зорі серед темного неба. Вона уявляла їхнє чарівне життя — безконечну низку витончених бенкетів, улаштованих по-античному оргій, мінливі сцени такого солодко-вишуканого пороку, аж годі було їх собі змалювати.

Бульвари здавались їй якимось виром людських пристрастей, де, певне, кожен будинок приховує якусь дивовижну любовну таємницю.

А тим часом вона старілась. Старілась, нічого в житті не зазнавши, крім щоденних домашніх клопотів, одноманітних та банальних, що з них складається, кажуть, щастя родинного вогнища. Проте це була ще вродлива жінка, що вбереглася в цьому спокійному існуванні, як ото зберігається зимове яблуко у замкнутій шафі. Тільки душу їй гризли й палили потайні пристрасні бажання. "Невже, — думала вона, — доведеться вік звікувати, не скуштувавши отого страшного, принадного сп'яніння, ні разу не поринувши у кипучі хвилі паризьких насолод?"

І їй поталанило-таки, після довгих підготовчих заходів та хитрощів, під мудро вигаданим приводом улаштувати подорож до Парижа. Чоловік не міг супроводити її в цій мандрівці, отже, вона поїхала сама.

Приїхавши, вона заздалегідь подбала, щоб мати два дні, чи, радше, дві ночі зовсім вільних. Для цього наша провінціалка вигадала, ніби має навідатись до давніх своїх друзів, що мешкали десь на околиці міста.

А тоді взялася шукати. Перейшла всі бульвари, та не помітила там нічого, крім звичайної вуличної, регламентованої розпусти. Вона допитливим оком заглядала до кількох кав’ярень, дуже уважно прочитала листування в "Фігаро", яке щоранку лунало в її душі, мов далекий заклик до кохання.

Але ніщо не помогло їй знайти дорогу до отих шалених оргій артистів та актрис, ніщо не вело до храмів безсоромного раювання, що здавалися їй замкненими якимось магічним словом, немов печера в казках "Тисяча й однієї ночі" або римські катакомби, де потай відбувалися відправи забороненої релігії.

Батьки її, дрібні буржуа, не могли познайомити свою дочку ні з ким з тих уславлених людей, чиї імена завжди лунали у неї в голові; охоплена

розпачем, вона хотіла вже вертатися додому, аж раптом щасливий випадок став їй у пригоді.

Ішла вона якось улицею Шосе д’Антен і спинилась перед крамницею, повною отих японських дрібничок, що своїми яскравими барвами веселять нам очі. Вона розглядала маленьких блазнів'із слонової кості, великі, вкриті пишнобарвною емаллю вази, химерні бронзові статуетки — і враз почула, як там, у крамниці, господар послужливо показував товстому, невисокому, лисому чоловікові з сивою уже борідкою великого пузатого ідола —єдину, мовляв, у тому стилі річ.

У кожній крамаревій фразі ім’я того аматора — ім’я голосне — лунало, як бойова сурма. Інші покупці — молоді жінки, елегантні чоловіки — крадькома, але цілком пристойно і з шанобою дивились раз у раз на відомого всім письменника, що не відводив захоплених очей від порцелянового ідола. Вони обидва були потворні — і він, і статуетка, — схожі одне на одного, як рідні брати.

Крамар сказав:

— З вас, пане Жане В арен, я взяв би за нього тисячу франків, — скільки сам заплатив. Для всіх інших було б півтори тисячі, але для моїх клієнтів-митців у мене спеціальні ціни. Вони всі мене відвідують, пане Жане В арен. От, приміром, учора пан Бюснах купив у мене великого старовинного келиха. А то якось продав я пару таких свічників (правда ж, гарні?) панові Александру Дюма. Коли б цю річ, що ви держите в руках, наглядів пан Золя, — вона була б уже продана, пане Жане Варен.

Письменник вагався: статуетка вабила його, та ціна жахала. Він зовсім не зважав на цікаві людські погляди, так ніби був сам десь серед пустелі.

Вона, охоплена хвилюванням, увійшла до крамниці, дивлячись просто на нього і не думаючи навіть, чи вродливий він, чи молодий, чи елегантний. Це ж був Жан Варен, славетний Жан Варен!

Після довгої внутрішньої боротьби та тяжких вагань письменник поставив ідола на місце.

— Ні. Це задорого, — промовив він.

Купець подвоїв своє красномовство:

— О пане Жане Варен, задорого. Де ж таки! Ця річ варта двох тисяч, правду кажу.

Літератор відповів сумно, все не зводячи очей з фігурки:

— Може, й так. Але для мене це дорого.

Тоді вона, порушена безумною відвагою, наблизилась і запитала:

— А мені за скільки б ви цю річ віддали?

Здивований крамар відповів:

— Півтори тисячі, пані.

— Гаразд. Я беру.

Літератор, що досі й не помічав її, повернувся раптом і уважно, поглядом спостережливим, з трохи примруженими очима, оглянув спершу всю її постать, а тоді, як знавець, почав додивлятись до деталей.

Вона була прегарна в цю хвилину, охоплена поривом, помолоділа під промінням збудженої пристрасті. Крім того, жінок, що купують оздобу для столу за півтори тисячі франків, зустрінеш не щодня.

Раптом, виявляючи чарівну делікатність, вона обернулась до нього і сказала тремтячим голосом:

— Пробачте, добродію, я, може, надто похопилась; ви ж іще не сказали свого останнього слова.

А він з поклоном:

— Я сказав його, пані.

Вона тоді знову схвильовано.

— В кожнім разі, тепер чи пізніше, аби ви лише надумались, ця річ може належати вам. Я тільки тому й купила її, що вона припала вам до смаку.

Він усміхнувся, видимо задоволений:

— Звідки ж ви мене знаєте?

Тоді вона заговорила про своє захоплення його творами, назвала їх, виявила в своїх похвалах велике красномовство.

Розмовляючи, він сперся ліктем на якийсь стіл і палко вдивлявся гострими, допитливими очима, намагаючись розгадати, що перед ним за особа.

Час від часу крамар, радий з цієї живої реклами, гукав, коли входили нові клієнти:

— Гляньте-но, пане Жане Вареи, правда, гарненька річ?

І всі голови поверталися в той бік, а вона тремтіла від радості, що розмовляє на людях запросто з чоловіком, який має таке славетне ім’я.

Сп’яніла нарешті з цього всього, повна тієї відваги, що буває у полководця, коли він наказує іти в рішучу атаку, вона сказала:

— Добродію, зробіть мені велику-велику приємність. Дозвольте вам подарувати цю річ на спогад про жінку, яка безмежно шанує вас і яку ви бачили всього десять хвилин.

Він відмовився. Вона наполягала. Він, проте, опирався, від щирого серця сміючись.

Тоді вона затято мовила:

— Гаразд. Я сама віднесу до вас статуетку! Де ви мешкаєте?

Він не хотів сказати своєї адреси, та вона спитала в крамаря, заплатила скільки треба було за свою покупку і метнулась наймати фіакр. Письменник кинувся їй навздогін. Він ніяк не хотів прийняти подарунок, не знаючи навіть, кому його можна повернути. Він догнав її, коли вона сідала вже в екіпаж, плигнув і собі і — ледве не впавши, бо коні саме рушили, сів поруч неї, роздратований уже цією пригодою.

Він просив і вимагав облишити вигадку, та вона не піддавалась на жодні вмовляння. Доїхали до його дверей, і лише тоді дивачка оголосила йому свої умови.

— Я погоджуюсь, — сказала вона, — не залишати вам цієї речі, якщо тільки ви пообіцяєте виконувати сьогодні всі мої бажання.

Пропозиція здалася йому такою забавною, що він погодився.

— Що ви звичайно робите о цій годині? — запитала вона.

— Виїжджаю на прогулянку, — відповів він після деякого вагання.

Тоді вона рішучим голосом звеліла візникові:

— До Булонського Лісу!

Візник рушив.

Він мусив називати їй імена всіх відомих жінок, особливо тих, що вславилися своєю розбещеністю, і втаємничувати її в найінтимніші дрібниці їхнього життя, їхніх звичок, домашньої обстановки та пороків.

Надійшов вечір.

— А що ви робите о цій годині? — було нове питання.

Він, сміючись, відказав:

— Перехиляю чарочку абсенту.

Тоді вона поважно:

— Що ж, пане, давайте пити абсент.

І вони ввійшли до його улюбленої великої кав'ярні на бульварі. Там він зустрів своїх товаришів письменників і познайомив їх усіх з нашою провінціалкою. Вона втратила тяму з радощів. "Нарешті, нарешті", — дзвеніло у неї в голові.

Час минав, і вона звернулась до Варена:

— Певне, тепер ви звичайно обідаєте?

— Так, пані,— відповів літератор.

— Ну, то рушаймо на обід.

По обіді у кафе Біньон пролунало нове запитання:

— А що ви робите вечорами?

Він пильно глянув на неї:

— Як коли. Іноді буваю в театрі.

— Гаразд, пане, їдьмо до театру!

У Водевілі, завдяки йому, їм дали безплатні місця, а вона

зажила вищої слави — сиділа з ним поруч на балконі так, що весь зал їх бачив.

Коли вистава скінчилась, він поцілував їй галантно руку і промовив:

— Мені зостається тепер, пані, подякувати вам за чарівний для мене день…

Вона перебила:

— А що ви робите вночі о цій годині, що робите ви ночами?

— Я… я вертаюсь додому.

Вона нервово засміялась:

— Ну… то… їдьмо до вас…

І вони замовкли. Вона тремтіла всім тілом, і в ній боролося бажання втекти з бажанням залишитись, але в глибині серця панувало тверде рішення дійти в цій пригоді до краю.

На сходах вона мусила спинитись, придержуючись за поручні, таке сильне хвилювання охопило її, а він пройшов уперед, важко дихаючи, з восковим сірником у руці.

Тільки-но зайшли до кімнати, вона хапливо роздяглась, мовчки заховалась під ковдру і притулилась у чеканні до стінки.

Та була вона недосвідчена й наївна, як справжня законна жінка провінціального нотаріуса, а він вибагливіший за турецького пашу. Тому вони не могли ніяк порозумітися.

Потім він заснув. Ніч пропливала, і тільки монотонне цокання годинника порушувало тишу. Лежачи нерухомо, жінка згадувала про свої подружні ночі і в жовтому світлі китайського ліхтаря розглядала, прикро вражена, цього товстого, череватого чоловіка, що спав поруч неї горілиць, — його круглий живіт випинався під ковдрою, як надута повітряна куля. Він хропів, наче грав на органі, з протягом, комічно, задихаючись. Десятків зо два волосин, що зостались у нього на голові, скористувалися зі сну свого господаря, щоб наїжитись і настовбурчитись у всі боки: їм набридло фальшивою зачіскою прикривати лисину. І слина тоненькою цівкою текла в нього в куточку напіврозкритого рота.

Нарешті крізь фіранки заглянуло ранішнє світло. Вона встала, тихенько одяглась і вже прочинила була двері, та від несподіваного скрипу В арен прокинувся, протираючи собі очі.

Спочатку він нічого не міг збагнути спросоння, та незабаром згадав усю пригоду і запитав:

— Ви вже йдете?

Вона спинилась, зніяковіла.

— Так, уже ранок, — пролепетала вона.

Тоді він сказав, підвівшись:

— Дозвольте ж мені тепер вас про щось запитати.

Вона мовчала, а він провадив далі:

— Ви дуже мене вчора здивували. Будьте відверті, поясніть, що все це має означати? Я нічого не доберу.

Молода жінка несміливо підступила ближче і відказала, зашарівшись, як дівчина:

— Я хотіла спізнати… спізнати порок… і… тепер бачу, що… що тут нема нічого веселого…

І вибігла, ніби втікаючи, на вулицю.

Ціла армія замітальників працювала на брукові та на тротуарах, змітаючи різний бруд та непотріб до рівчаків. Одноманітними рухами, вишикувавшись півколом, наче ті косарі серед степу, гнали вони перед себе сміття; воца зустрічала їх, подібних до заведених ляльок-автоматів, на кожній вулиці.

І от їй почало здаватись, ніби у неї також щось виметено з голови, ніби до якогось рівчака, до ями якоїсь викинуто її шалені мрії.

Стомлена, змерзла, вернулась вона до свого готелю, а в очах усе рухались мітли, що очищають ранками Париж.

Увійшла до кімнати — і гірко заридала.